

Introducció al món del vitrall

per Joan Serra i Renom

Caldria, abans de situar l'ús del vitrall a casa nostra, considerar genèricament les diferents coordenades en les quals es mou. Una seria la que fa referència al vitrall en sí, i l'altra la de la seva utilitat. La primera l'hem de desglossar en l'element artístic i l'element artesà. Com a tècnica pictòrica que és, exigeix una solució quant a composició i color; l'ànima del vitrall li serà donada en el moment del disseny. La vessant artesana és la de la construcció del vitrall. Per tant, el vitraller pot ser el constructor del vitrall, un artesà, i pot també dissenyar-lo, per tant, serà artista i artesà. Cal afegir, tot seguit, el que diu en Joan Vila-Grau al parlar de l'obra d'art: *"Els únics barems que és legítim aplicar, no ens vénen donats per la classe de l'art, sigui arquitectura, escultura, vitrall o qualsevol altre, sinó pel grau de creativitat de cada obra"*.

La utilitat del vitrall, la qual fou molt ben entesa des del Gòtic fins el Modernisme, ve donada pel fet de ser un complement arquitectònic. El vitrall sempre ha tancat una obertura. L'arquitectura actual oblida, sovint, que els complements arquitectònics no són elements superficials; l'obra ben acabada no és sols l'edifici sinó també tots aquells elements que el vesteixen; i aquests, com més útils i decoratius, més raó de ser tindran.

En l'àmbit català, a finals del segle passat i principis d'aquest, els arquitectes que utilitzaren sovint el vitrall foren Domènech i Montaner, Puig i Cadafalch, Gaudí, Martorell, per citar-ne alguns; i, de la nostra ciutat, Josep Renom i Joaquim Manich.

* * *

Un passeig pel temps ens permet veure l'ús del vitrall en totes i cada una de les etapes que componen el nostre teixit històric i artístic.

A la fi del Romànic i al llarg de tot el Gòtic, el vitrall esclatà en els espais arquitectònics -en altra hora força mancats de llum exterior- amb una energia i una vivacitat pròpies del moment espiritual en què es trobava immers i que el va fer possible. El vitrall explicava, penetrat per la llum blanca que l'encenia des de l'exterior i el dissociava en infinitat de varietats cromàtiques, tot allò que era l'essència de la seva espiritualitat; dogmes, paràboles, personatges, monstres ferotges, serenor, guerres, etc. Tot era explicat a través de l'entramat de vidre i plom, de colors i de formes. Aquella riquesa plàstica del vitrall crec que no ha estat superada.

En el Renaixement es comença a considerar el vitrall, més que com un element pictòric en sí, com un material on pintar-hi; s'hi introduí la perspectiva i se l'allunyà lentament del fi simbòlic que havia tingut.

En el Barroc i anys posteriors, ja no pintaven amb vidre; pintaven en el vidre.

A la fi del segle passat el vitrall se situa en la dimensió plàstica que li és pròpia: és l'època Modernista i Noucentista, en què utilitzaren les galeries, clara-boies, portes, finestres, etc..., per omplir de color i de vida amb fantàstics vitralls els espais que els envoltaven. La seva finalitat ja no era adoctrinar a través del símbol, i la força que pren la seva vessant decorativa queda palesa a través de les formes que li son pròpies: ocells de grans vols, frondosos entramats vegetals, franges ornamentals de deu mil bocins de colors..., tot era possible a través del segell propi que havia creat aquest estil. En la nostra ciutat, aquest segell hi queda palès, si bé a primera vista sembla que no en trobem grans mostres. Però, en l'interior de moltes cases i edificis públics el Moder-

FONTSERE

ARTICLES PELL I VIATGE

Sant Quirze, 38
Tel. 725 85 41
SABADELL

SENSERRICH

Joieria,

Sant Quirze, 17 - Tel. 725 75 96
SABADELL

SABA: una aventura literària

per Josep Maria Riu

Aquestes dues mostres sabadellenques de vitralls corresponen de principis de segle.

Mentre en el camp polític de la República la península estava en plena eferescència ja que a Madrid el govern era de centre-dreta amb Lerroux i Gil Robles com a capdavanters, a Catalunya l'Esquerra manava a la Generalitat, amb el president Companys. Tots el qui, en plena joventut, vivíem aquells dies érem conscients que alguna cosa inesperada s'anava gestant sota terra. L'apassionament era viu i en alguns sectors hi havia poques ganes d'entesa ja que més aviat les actituds dels extrems -d'una i altra banda del ventall de partits- acudien a les armes en atemptats lamentables.

Ens cal constatar, però, que tant a la segona meitat dels anys 20 fins a la guerra del 36, la joventut sentia un deler de cultura com no he observat mai més. Es llegia, s'estudiava, es feien exposicions i àdhuc a la nostra ciutat -que aleshores vorejàvem els 50 mil habitants- hi hagué moment que sortien tres diaris, un setmanari i un o dos mensuals. Potser cal matisar que en aquells moments no existia la "tele", la qual cosa ha capgirat una mica les línies d'atenció de la gent jove.

Fou precisament en aquest punt precís que sortí a la llum pública el periòdic -mensual- SABA portat al món per la mà del jove Joan Gallemí, encara que enlloc no es faci constar aquell detall. Sembla ser que l'ajudà l'aleshores jove autor sabadellenc Ramon Moix, del qual en el primer número hi ha un fragment de la seva obra teatral "Nadal en la tenebra". Aquesta obra fou estrenada i representada a Sabadell i era un cant contra la guerra. Tinguem en compte que en aquell temps Europa vivia en un continu sobresalt: per un cantó Hitler i Mussolini, per altre Anglaterra i França i, al mig del joc, la Rússia soviètica. Nosaltres, com hem dit abans, en règim republicà que es veia sotraguejat per totes les ideologies que estaven de moda en l'escenari europeu.

És per això, potser, que en la "Salutació" de presentació de SABA es diu que tindrà la publicació un "caire netament apolític" i que el seu objectiu és "tractar temes de l'ideal i literaris" i amb "ganes d'entrar a totes les llars sabadellenques" i "el desig de que sigui llegit per tota la joventut sabadellenca". Això donava a entendre que el mensual era fet per joves -Joan Gallemí, Ramon Moix i altres- i amb el propòsit com resa el subtítol del

D'esquerra a dreta: Joan Gallemí i Ramon Moix (1934)

segon número de ser un "periòdic de joventut". Després, en el número quatre ja llegíem "periòdic independent" i en el viutè, que fou el darrer, "periòdic independent de literatura".

Tot venia a indicar que el seu fer anava madurant per arribar a ser un periòdic per a tota mena de gent i edat i concretat cap a temes literaris i artístics com ho demostra que en cada número hi ha mitja, o una o dues planes senceres dedicades a la poesia, on trobem sempre alguna poesia de Joan Gallemí de les quals es desprèn i s'hi perfila una qualitat que si s'hagués proposat seguir aquest camí i n'hagués fet la seva professió qui sap si avui el seu nom constaria en algunes antologies de la llengua catalana. M'agrada quan diu: "llavors, jo no voldria ser res més, que el vel de cada nit que el rostre et besa".

A quasi tots els números hi ha un conte i, especialment remarcable, un de Joan Sallarès: "Una tarda adusta en el music-hall", d'una gran força expressiva. També hi hem llegit un treball de Josep Torrella: "Conversant", de sabor humorístic.

També es dona gran relleu a l'estrena de l'obra teatral del notable poeta sabadellenc Joan Trias Fàbregas "Laura, la forastera", la qual fou representada a l'Euterpe en funció dels Amics del Teatre i per la companyia Clapera. En el número 2 hi ha un llarg fragment de "la princesa i la pastora" de l'esmentada obra: "El castell, eixopluga una prince-